

UPPDATERAD SAMMANFATTNING, MARS 2026

Nödläge för demokratin!

Analys och verktyg för fackligt demokratiarbete

UPPDATERAD SAMMANFATTNING, MARS 2026

Nödläge för demokratin!

*Analys och verktyg för
fackligt demokratiarbete*

Författare: Monika Arvidsson
Enheten för internationella frågor

© Landsorganisationen i Sverige 2026

Grafisk form: LO
Tryck: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2026
ISBN 978-91-566-3808-4
LO 26.03 100

Innehåll

Hur står det till med demokratin?	4
Hurra, det har blivit bättre!	4
Men det går också utför	4
Tydliga fackliga utmaningar	5
Varför händer det här?	6
Tillbakatryckta fackföreningar	6
Vanligare med manipulation	7
Facklig analys av läget	8
Osunda villkor för konkurrens	8
Tyst attack av svensk demokrati	8
Demokratiskt självförsvar – det här kan facket göra	10
Varför och hur LO engagerar sig	10
Viktigt med politik för jämlikhet	10
Metoder för organisationer att bidra till stärkt demokrati	11

Hur står det till med demokratin?

Hurra, det har blivit bättre!

Sedan 1990 och fram till covidpandemin minskade extrem fattigdom i världen med hela 75 procent. Delaktigheten för kvinnor inom politik och näringsliv är större än någonsin. Allt fler länder tillåter samkönade äktenskap. I Qatar har byggfack tvingat fram förbättringar för migrantarbetare. Inom EU används möjligheten att hålla inne EU-medel för medlemsländer som verkar i antidemokratisk riktning. FNs Internationella Arbetsorganisation, ILO, har antagit en konvention om allas rätt till en god arbetsmiljö. För att nämna några exempel på samtida framgångar ur demokratisk synvinkel.

Men det går också utför

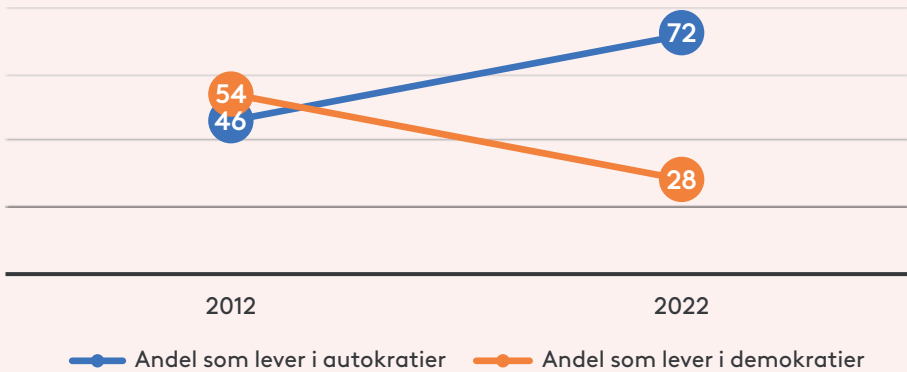
Men läget ger tyvärr ändå anledning till oro: 35 års globala demokratiska framsteg är raderade. Sverige är ett av världens mest demokratiska länder men även här har respekten minskat för politisk opposition, fack och andra civilsamhällesorganisationer.¹ Sveriges index för delaktighet föll mest av de europeiska länderna 2022.² Främst beroende på färre fackliga medlemmar som en följd av ökade konsumentpriser och sänkta realinkomster. Lägre samhällsengagemang och minskat föreningsliv gör att tillit mellan människor avtar och att polariseringen mellan olika åsikter om grundvärderingar växer.

---

¹ Defiance in the Face of Autocratization. Democracy Report 2023. Varieties of Democracy Institute, Göteborgs universitet 2023.

² The New Checks and Balances, The Global State of Democracy 2023. IDEA 2023.

Demokrati vs autokrati, andel av världens befolkning (procent)

Källa: V-dem 2023.

Tydliga fackliga utmaningar

Några av de första på listan över dem som försvagas i syfte att tysta opposition, är fria fackföreningar. För facket är en freds-, frihets- och demokrati rörelse som stärker enskilda att tillsammans kunna påverka både egna livschanser och samhällets inriktning.

Några exempel från Världsfackets sammanställning 2025³:

- 74 procent av länderna förnekar rätten att **bilda eller gå med i en fackförening**. Bland annat Egypten, Turkiet, Förenade Arabemiraten och USA.
- I 80 procent av länderna begränsas **möjlighet till kollektivavtal**. Till exempel Kanada (Amazon) och Sverige (Tesla).
- 45 procent av länderna begränsar rätten till **yttrandefrihet och mötesfrihet**. Till exempel via polisbrutalitет och arresteringar för deltagande i demonstrationer.

³ 2025 Global Rights Index, The world's worst countries for workers. ITUC 2025.

Varför händer det här?

En studie från 2021 visar att det fria utrymmet för medborgare pressas från tre olika håll: granskning och kritik minskas via politik och lagstiftning, en hög aktivitet från konservativa och högerextrema rörelser, samt allt fler så kallade munkavleprocesser/rättsprocesser som drivs i syfte att tysta offentlig debatt.⁴

De flesta väljare ogillar antidemokratiska förslag. Men det finns en benägenhet hos vissa att kompromissa. Till exempel kan man välja att stödja ett parti som säger sig vilja bekämpa brottslighet, fast det innebär begränsningar av grundlagsstiftade rättigheter; eller som lovar lägre pris på bensin, fast man inser att klimatet tar skada. Särskilt polariserande frågor är enligt en undersökning klimat/miljö, invandring och samkönade pars rättigheter.⁵ Det har vissa politiker förstått bättre än andra och använder polarisering som ett verktyg för att driva fram en nedbrytning av demokratin.

Tillbakatryckta fackföreningar

Den globala trenden sedan decennier är att företag och länder totalt sett blivit rikare medan arbetsmarknader blivit alltmer otrygga och löner halkat efter. Kapitalstarka aktörer har en stor ekonomisk makt som kan utnyttjas för att regler ska anpassas efter deras behov. Baksidan är att staters åtaganden mot befolkningen då sätts åt sidan och visar sig i begränsningar av offentlig service och trygghet.

Därtill har fackföreningsrörelsen ett minskat antal medlemmar i många länder under de senaste decennierna, bland annat som följd av globalisering och förändringar på arbetsmarknaden. Många fackföreningar stängs inte bara ute med hjälp av regleringar utan motarbetas aktivt och aggressivt genom det som benämns *trade union busting*.

---

⁴ Negri, G och Pazderski, F. Mapping shrinking civic space in Europe. Civitates 2021.

⁵ Amravovska, Lutz, Milacic, Svolik. Identity, partisanship, polarization: How democratically elected politicians get away with autocratizing their country. Friedrich Ebert Stiftung 2022.

Vanligare med manipulation

Den snabba utvecklingen av sociala medier och artificiell intelligens, AI, är också en delförklaring av läget för demokratin. Snabb spridning till många av information och åsikter utan förankring i fakta har gjort det mycket enklare än tidigare att verka i antidemokratiska syften. Förutom att enklare kunna missleda och manipulera människor, har det också blivit lättare att tysta kritiska röster genom hot och hat. Så kallade "nättroll" och botar jobbar effektivt med att undergräva tillit och trygghet i det offentliga samtalet. Att spela på känslor och utnyttja kraften som uppstår av att splittra människor i grupper, hjälper antidemokratiska krafter att komma till makten.

Facklig analys av läget

Osunda villkor för konkurrens

Ojämlig fördelning av risker och vinster med globaliseringen är en förklaring till protektionism, handelshinder och det faktum att många ser öppenhet mot omvärlden som ett hot. I dag vinner ett fåtal väldigt mycket på otillräckliga krav på hållbart agerande hos företag och privata kapitalintressen, medan många fler möter risker i form av otrygga anställningar och låga inkomster. För ett hållbart internationellt ekonomiskt utbyte måste arbetstagarna få en större del av de värden som de är med och skapar. För det krävs en omfördelning via starka fackföreningar, en mer reglerad finansiell sektor, att företag i större grad bidrar till samhällsnytta, och – inte minst – politisk vilja.

Tyst attack på svensk demokrati

En smygande utveckling där populism och nationalism banar väg för en demontering av demokratins beståndsdelar gäller inte bara ”de vanliga misstänkta” utan även i länder vi brukar se som starka demokratier. I bland annat Frankrike, Finland och Storbritannien har fackliga rättigheter utmanats i närtid. Vi har också sett påtagliga hot mot demokratiska institutioner i både USA och Tyskland.

Sverige är inte på något sätt immun mot demontering av demokratiskt utrymme. Även här pågår en oroväckande förändring som leds av den mest högerkonservativa regeringen i modern tid. Förslag framförs under förespejling att komma åt brister med effektivitet och transparens. Men i själva verket handlar det om att pressa tillbaka arbetarrörelsen, fri media, fri akademi och att tysta politisk opposition. Vår demokrati är under tyst attack.

Några exempel med direkt facklig påverkan

- **Neutrala skyddsombud:** Regeringen gav Arbetsmiljöverket i uppdrag att undersöka vad som avhåller fler från att engagera sig som skyddsombud (A2023/01237). Handlar i själva verket om att minska facket's inflytande och utveckla tysta arbetsplatser.
- **Samråd:** Nuvarande regering bjuder jämfört med tidigare mer sällan in facket till samråd. Färre remisser når facket, tid för svar har kortats och expertråd ignoreras. En strategi att utestänga kritiskt granskande röster?
- **Föreningsfrihet:** Regeringen har lagt flera förslag som urholkar föreningsfriheten. Bland annat grundlagsförändring för att förhindra personer att gå med i *kriminella organisationer* (SOU 2025:2), eller ha *samröre med kriminell verksamhet* (SOU 2025:28). Det låter bra. Men definitionen av brottet riskerar att missbrukas för att tysta oppositionspartier eller fackföreningar. Man vill även begränsa möjligheten för föreningar att *ekonomiskt stödja politiska partier* (SOU 2025:52, Ju 2023:07). Det senare är direkt riktat mot LO-förbunds finansiering av Socialdemokraterna.
- **Allmänna sammankomster:** Förslag om begränsad möjlighet för tillstånd för allmänna sammankomster, till exempel för möte eller demonstration, utifrån en bedömning av "Sveriges säkerhet" (SOU 2024:52). Förslaget inskränker yttrande- och demonstrationsfriheten, enligt Advokatsamfundet.
- **Regeringen vill bestämma själv:** grundlagsändring föreslås för att regeringen ska kunna koppla bort riksdagen vid "allvarliga fredstida kriser" (prop 2024/25:155). Regeringen skulle själv bedöma vad som är en allvarlig kris. Risk för missbruk, i andra länder har regeringar definierat kriser som "permanenta" för att kringgå parlamentet.

Demokratiskt självförsvar – det här kan facket göra

Varför och hur LO engagerar sig

Människor som genom sitt arbete bär upp samhället ska inte tystas och tryckas ner, utan stärkas och lyftas. LO tänker inte stillatigande se arbetstagares fri- och rättigheter urholkas – tystnad är inget alternativ. LO och dess förbund ingår i många samarbeten både nationellt och internationellt med andra som liksom vi värnar demokrati och fria samhällen. Det kompletterar den egna verksamheten, bidrar till samarbetsanda och ökar räckvidden.

Viktigt med politik för jämlikhet

Stora skillnader i inkomster och livschanser driver på nedbrytningen. LO ställer krav på en **stark välfärdsstat** som leder till ökad jämlikhet och social inkludering.

Jämlikhet gynnar demokrati – och vice versa. 2024 motsvarade en topp-vd:s inkomst hela 77 industriarbetarlöner.⁶ Arbetstagarna måste få en **större del av värdet** de är med och skapar.

Förbättrade löner och andra arbetsvillkor är bra för livskvalitet och effektiviteten i ekonomin. Därför är det av stor vikt att hålla ihop arbetstagare och **främja facklig organisering**.

LO anser att Sverige måste återupprätta enprocentsmålet och återetablera den feministiska utrikespolitiken i syfte att återigen bedriva en effektiv och solidarisk **biståndspolitik till stöd för demokratiska kärnvärden**.

---

⁶ A. Almqvist & K. Kristensson, Makteliten – lämnar resten bakom sig. LO 2026.

Metoder för organisationer att bidra till stärkt demokrati

Det är viktigt att **lyfta positiva budskap**, till exempel de framgångar som facket bidrar till. Goda nyheter sprider optimism, inspirerar till mellan-mänskligt engagemang och att hålla sig informerad.

Det är viktigt att tydligt stå upp för **allas lika värde** i syfte att påverka normer och människor i deras identitetspolitiska avvägningar.

Folkbildning om demokratins förutsättningar är mycket viktigt för att fackets medlemmar och väljare i allmänhet ska få upp ögonen för det som sker.

Varieties of Democracy-institutet listar viktiga bidrag för att hålla demokratin levande: **synliggöra, ifrågasätta, erbjuda alternativ och motverka polarisering**.⁷ Det stämmer väl överens med hur LO och förbunden sedan länge jobbar med att flytta fram positionerna för arbetstagarnas rättigheter via påverkansarbete och kollektivavtalsförhandlingar. Metoden bör användas på ett medvetet sätt för att bidra till ett ökat demokratiskt utrymme.

LOs roll för civilsamhällets samlade styrka ska inte underskattas. I relation till andra länder är civilsamhället i Sverige starkt och välutvecklat. **Tillsammans med andra** kan vi nå många och göra stor skillnad genom att jobba med det vi redan kan väldigt bra: folkbildning, organisering och tydliga ställningstaganden för fri- och rättigheter.

Tiden är en faktor. Ett återkommande råd vi får från internationellt håll är att **agera nu**, innan det blir svårare att vända utvecklingen.

Det vi alla gör i det lilla bidrar till att forma de stora sammanhangen! Din röst är viktig.

---

⁷ A. Lüthmann, L. Gastaldi, D. Hirndorf and S. I. Lindberg (Eds). Defending Democracy against Illiberal Challengers: A Resource Guide. Varieties of Democracy Institute, Göteborgs universitet 2020.

Förslag på vad man själv kan göra

1. Tystnad är inget alternativ! *Facket har alltid varit en drivande kraft för frihet och demokrati – det fortsätter vi vara.*
2. Säg ifrån om det du inte håller med om och berätta vad du vill ha i stället! *Var inte rädd för dålig stämning, stå upp mot intolerans eller dålig politik.*
3. Bidra till ett respektfullt offentligt samtal i stället för polarisering! *Gå inte i fällan, den är riggad av populisterna och demagoger.*
4. Starta en studiecirkel! *Ta reda på fakta om läget och få argument.*
5. Folkbilda om folkbildningen! *Argumentera om varför det spelar roll att många får fortsatt chans att delta i en kurs eller utbildning.*
6. Uppmuntra din kollega att bli medlem i facket! *Ju fler vi är desto större chans att påverka.*
7. Sluta ta demokratin för given! *Det går snabbt att montera ner rättigheter.*
8. Involvera unga personer i din närhet! *Här finns mycket engagemang att hämta.*
9. Ta ett fackligt uppdrag, eller engagera dig politiskt! *Var med och påverka besluten som formar vårt samhälle.*
10. Ta kontakt med en politiker! *Berätta hur du ser på utvecklingen och be om svar.*
11. Skriv insändare/inlägg! *Opinionsbilda och balansera den offentliga debatten – kloka röster behöver höras.*
12. Arrangera en manifestation! *De som utmanar demokratin behöver se och höra att det finns motstånd.*
12. Nödläge för demokratin!

Illustration: Robert Nyberg

**Vi samlar
Sveriges arbetare**

Det här är en uppdaterad sammanfattning av LO-rapporten *Nödläge för demokratin! Analys och verktyg för fackligt demokratiarbete*.

Läs mer här:

https://www.lo.se/media/5vnlz4fy/nodlage_for_demokratin.pdf

Mars 2026

ISBN 978-91-566-3808-4

www.lo.se